

OVE ALLANSSON

VÄRMEN

Ove Allansson

Värmen

SAGA Egmont

Värmen

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1970, 2020 Ove Allansson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles

ISBN: 9788726881066

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med förlaget
samt med författaren. SAGA Egmont Värmen

www.sagaegmont.com

I

Resan till PL-FORMDÄCK

Valdemar kliver in i hissen, sätter en oljig tumme mot jumbon av sex svarta knappar. Under tummen vita bokstäver: PL-FORMDÄCK.

Hissen stilla oberörd, väntar att den automatiska dörrstängaren ska göra sin plikt. Dörrspringan krymper. Bara decimetern återstår till låskolvets knäpp, hissens avgång.

Container Clipper rullar över åt babord. Den lilla del av havet som orsakar rullningen är starkare än den tekniskt högstående dörrstängaren: dörrspringan vidgas trots att stängaren stretar åt motsatt håll och piper protest.

Inte helt fri från skadeglädje glör Valdemar mot den vidgade springan. Ser kanske omedvetet springan som en spricka i automationen. Valdemar känner olust över att specialfartygen blir allt flera, att han tvingas mönstra specialfartyg.

I första hand gäller Valdemars olust fartygens avvikande utseende, inte det konstruktionen medför: så och så många man bortrationaliserade. Jo, när jobbet och övertiden blir för påfrestande. Det händer ofta på Container Clipper.

Nu tänker Valdemar resa ner till PL-FORMDÄCK. Det är därför han tryckt på knappen. Men: dörrspringan vidgas.

Stänga, stänga, piper stängaren.

Rullningen öppnar hissdörren.

Hissen stilla.

Inne i hörselskyddets plastlurar hör Valdemar stängarens pip rida över maskindånet, pipet har ett svängningstal som gör att det tar sig igenom skyddet.

Hissdörren vidöppen mot den silvermålade avgaspannan.

Valdemar står i hissen som står still. Havet hindrar hissens avgång. Valdemar passiv? Nej, dra i dörren är inte tillrådligt. Finns papper på att Valdemar inte är passiv: motorman, mycket god. Officiellt är betygen bortskaffade, men alla frågar efter papper.

Liten men naggande god.

Sa förstemaskinisten vid ett jäktigt startventilsbyte där Valdemar satt inklämd mellan heta avgasrör.

Liten men naggande god. Det tyckte Valdemar inte om. Det betonade litenheten, att han är en och femtifyra. Förresten vem vet, kanske låg en listig spydighet bakom.

Knoork, mumlar dörrstängaren när babordsrullningen upphör.

Dörrstängaren repar mod allteftersom Container Clipper rullar tillbaka mot horisontalläget. Där tänker hon inte stanna med sina hundratals bilar och högar av 10-, 20- och 40-fots containers. Hon lägger över åt styrbord. Dörrstängaren får icke programmerad hjälp, morrar till, smäller igen dörren.

Något försenad avgår hissen mot PL-FORMDÄCK.

Hissen sjunker in i sortimentet av ljud från huvudmaskin och avgasturbiner, från hjälpmaskiner, pumpar, separatorer. Värst är tjutet från avgasturbinerna. För Valdemar har tjutet blivit turbinstrålen, ibland tycker han sig se hur strålen trevar efter öronen.

Utan hörselskydd är det som att ha en rakapparat i örat.

Hissen sjunker och lutar åt styrbord.

Valdemar rätar till hörselskyddet. Känner skyddets grepp om skallen, känner skakningarnas grepp om hissen. Container Clipper är en skakapparat: inte ens vid lugnt väder kan man spela stenkakor, sjuttioåttavarvsskivor. På de flesta äldre tankfartyg och styckegodsbåtar kan man under gång och vid hyggligt väder spela åtminstone stenkakor. Däremot sällan EP och aldrig LP, pickupen hoppar ur spår.

Bandspelare? Nej. Inte för Valdemar, det är något visst med grammofonskivor, speciellt med gamla stenkakor.

I fjorton år har Valdemar släpat med radio, grammofon och plattor: stenkakor, EP och LP. Han tycker om Fridolf Rhudins "Den ensamma hunden" och dragspelslåten "Vaxholm ettan" men annars mest om melodisk jazz, Fats Waller and his Rhythm finns på nästan hälften av plattorna.

Det kan gå veckor utan att Valdemar spelar, men just att inte kunna spela ute till sjöss retar, gör sitt till att hans törnar i skakbåtar blir kortare än på grammofonvänliga båtar.

Hissen sjunker, lutar alltmera åt styrbord.

Där glider en dörr förbi. B-DÄCK. Där ligger förrådet och Repens, reparatörens, verkstad. Ofta grinig, Repen. Mina verktyg, mina verktyg. För tusan det är väl båtens verktyg.

Skulle aldrig falla Valdemar in att grina om verktyg. Något har han lärt på femton båtar. Där är han inte liten: gick ut vid sexton och är nu trettifyra, arton år till sjöss och femton båtar. Ibland stämmer liksom inte åldern, de arton sjöåren blir längre än vanliga år, de fördubblas, blir trettisex. Då är Valdemar femtitvå. Gammal ung, tycker han. Men ibland: vart har åren tagit vägen? Sjöåren har slutspelats snabbt som sjuttiåttor.

Femton båtar. Är det nån i maskin som haft femton båtar? Trygg. Trygg är sextiätt och pigg. Lite skrytsam med lärdomen förstås. Vill gärna vara vetare. Vet inte ett dugg om Fats Waller.

En dörr till. C-DÄCK och maskintoppen.

Valdemar far allt djupare ner i automationen.

Djupare ner i skakningarna.

Tyvärr kan han inte provsegla ett fartyg. Men bilden klarnar. Nya snabba specialfartyg med t.ex. fyra mellanvarviga huvudmaskiner är inte bra. Inte heller de lågvarviga är att lita på. När Container Clipper ligger efter tidtabellen forcerar hon, och det överladdade maskineriet på 23 000 hästar pressas hårt. Under forcering utanför USA:s östkust skakade hon så att Valdemar en lunchrast inte kunde fylla i korsordet med läsbara bokstäver.

Kruxet är att de nya fartygens bättre inredningar inte går att flytta med till äldre grammofonvänligare fartyg. Gäller att mönstra ett lagom gammalt fartyg. Men Valdemar vet: inte lätt att få önskat fartyg, man kan inte backa ut hur många båtar som helst på förmedlingarna.

Men det där har inte så stor betydelse längre.

Container Clipper är sista båten.

Valdemar tänker lägga av sjön, ta jobb iland. Faller andan på kan han koppla av med grammofon efter jobbet. Man har TV iland också, inte bara för övervakning av lastrum och automatik som på Container Clipper.

Valdemar tänker leta efter henne. Han är trött på horor. Åja, dom flesta var rejäla på sitt sätt. Men några souvenirer har han fått.

Hissen sjunker, lägger nu över åt babord.

Ännu en dörr glider förbi. Där kan man inte stanna även om man vill. Den svarta knappen är utan bokstäver, inget händer om man trycker in den. Vad finns i det

okända rummet? Robotar? Det påstår Repen. Blanka robotar som bara väntar på en liten detalj för att ersätta sjömännen.

Men det angår inte Valdemar, han ska lägga av.

Jo, det angår honom. Även när han lagt av kommer fartygen att angå honom. Alltid.

Hissen sjunker. Maskindånet och tjutet i skyddslurarna mjuknar, är alltid värre högre upp.

Valdemar sticker handen innanför den blå overallen, drar upp undertröjan över vänsteraxeln. Undertröjor i singelsskepnad stannar aldrig på de starkt sluttande axlarna, far i en evig kana. Axlarnas branta sluttning börjar där halsen borde varit synlig om den inte suttit försänkt mellan axlarna. Aldrig ser någon halsen röra sig, bara huvudet.

Hissen sjunker och sjunker utan att nå PL-FORMDÄCK.

Nu måste den snart vara nere.

En dörr till! Ingen dörr borde glidit förbi, hissen borde stannat. Efter den hemliga dörren kommer alltid ändstationen PL-FORMDÄCK.

Maskindånet stiger igen. Tjutet från avgasturbinerna blir vassare. Är Valdemars öron särskilt känsliga eftersom han hör tjutet genom skydden?

Varför stegras dånet och tjutet?

Valdemar grips av en otrevlig känsla: inte ens efter fem månader ombord är han säker på fartyget. Finns ytterligare en sexvånings huvudmaskin under den gamla kända?

Dumheter. Hissen sjunker inte, stiger.

Valdemar grymtar till. Skönt att den far åt det hållet. Förut hade han en pressande känsla av att hissen helt automatiskt förlängde sin egen trumma och var på väg ner mot okända skrymslen. Aldrig blir han klok på

fartygets djupgående. Det finns så många bildäck att han ibland tror de hänger som en köl under fartyget.

Medan han halade upp undertröjan måste hissen några sekunder ha stannat vid PL-FORMDÄCK, just då tryckte någon högre upp på HIT-knappen. Finns i alla fall några människor i maskinrummet.

Hjälper inte att Valdemar trycker på knappen inne i hissen, hissen kommer först gå upp innan den går ner. Genom att hala upp undertröjan har Valdemar spilt några minuter, och några minuter till kommer att gå till spillo: han får en sån besynnerlig lust att se havet.

Ingen väntar uppe vid ÖVRE DÄCK, maskinhissens näst högsta station. Vad tog åt hissen?

Förbi avgaspannan och ut i motormännens vaskrum: duschar och klädsåp så att man kan byta till frivaktsställ innan man går till hytten. Så är det inte på äldre båtar.

Men Container Clipper är sista båten. Kanske därför Valdemar har lust att se havet. Längesen han såg ut över havet. Förra resan hade de en söndag med fint väder men då spelade de bingo i fritidsrummet som också är biorum. Det var första gången Valdemar såg skepparn i annat än hissdörrar eller under lejdarsprång. Gubben satt en halvtimme, vevade bingokulor och ropade ut numren.

Kocken är alltid kocken

Långt borta i andra ändan av den perstorpsklädda gången skymtar förstekockens vita gestalt. Måste vara förstekocken eftersom det bara finns en kock ombord.

Valdemar tycker illa om kocken, inte bara för att kocken är en av dom största ombord. Valdemar tycker illa om alla kockar, hur små dom än är.

I Valdemars innanhav seglar en konvoj: hans femton båtar. Fina baljor eller satans skorvar. Grammofonvänliga eller skakbåtar. När som helst kan han plocka fram dem, luta sig mot rostigheten eller spegla sig i vitfärgen. Ansikten brukar dyka upp, ansikten strängt sammanlänkade med fartygen. Valdemar tillbringar långa stunder med sina minnen eller är det kanske de som fördriver tiden med honom.

Den båt som i all sin rostighet ligger längst tillbaka i tiden är tätfartyg i minnets konvoj. Över första båten svävar ett hånfullt grin: förstekockens. Kocken var hånfull även när han var fyllesjuk och av misstag spydde i ärtkitteln istället för pytsen bredvid. Eller var det inget misstag? Var det mått på hånfullheten?

Kocken på Container Clipper försvinner in i en tvärskeppsgång. Kocken på Valdemars första båt försvinner inte så lätt, hänger med när Valdemar schevar iväg längs de irrande gångarna mot havet. Nu hittar han ut på däck. I början gick frivakter åt för lokalisering.

Valdemar står lutad mot relingen för att se havet som gör att Container Clipper rullar. Men just detta att

Valdemar skymtat kocken ombord och därför förföljs av kocken på första båten gör att han inte ser havet.

I hörselskyddet hörs inte havets brus.

Med tjugotvå knop dånar Container Clipper mellan Rotterdams containers och Göteborgs containers. Röda, vita, gula eller i silver fyller lådorna kvadratkilometer efter kvadratkilometer. Bortom Rotterdams containers finns Antwerpens. Sju dygn bortom Antwerpen finns USA:s östkustcontainers i Portsmouth-Norfolk och Port Elisabeth-Newark.

Valdemar reser med annan kurs än Container Clipper, anländer Howaldtswerke Kiel. Där låg våren 1952 hans första båt: s/s Skagenbris. Valdemar var sexton år och stewardsbiträde. Han hade fått båten i Göteborg, rest ner ihop med ett gäng som gjort allt för att få honom att känna sig oerfaren.

Med mitt käk blir du snart stor

S/s Skagenbris: en av de sista kolfyrade under svensk flagg. Tretusen ton. Hon låg på varvet för att byggas om till oljefyrad. Runt om i världen ynglade varven dieselbåtar, skorstenar kröp neråt, förvandlades till strömlinjeformade plåtbubblor.

Valdemar och nio andra, mest däcksfolk, kom ombord vid lunchtid. Hungriga slevade de bönor och tuggade fläsk på fyraluckan: mässen genomgick en välbehövlig reparation. Allting upp och ner som det blir på varv. Kablar, rör, maskindelar, lårar, proviantlådor, gastuber och smörjoljefat låg i en enda röra.

Kranar och verkstadsbyggnader dolde Kiel, Valdemar hade fått en alltför hastig glimt. Men han var i utlandet, den första utlandsvåren kändes varmare än den svenska.

Intill Valdemar satt eldarna, talade om det som hände med deras pannor och hur det skulle bli utan slejs och skyffel. Valdemar tyckte en lät orolig, en annan glad: "Skönt att slippa det helvetes blodslitet."

"Motorman seglar jag aldrig, jag förstår inte folk som kan gå i diesel."

"Du blir snart tvungen."

"Tvungen, i helsicke heller, det kommer alltid att finnas stimbåtar, oljefyrade förstås, men ändå."

Den ene eldaren doppade en fläsksvål i kaffet.

"Gott", sa han och grinade vänligt mot Valdemar.

"Kan man få mera tro?" undrade Valdemar.

"Gå till kocken får du påbackning."

Påbackning. Ett sjöord, tänkte Valdemar. Så hette det. Påbackning.

Valdemar gick in till kocken och sa: "Hej, har du mera böner och fläsk, kan jag få påbackning?"

"Va är du för en liten en, hur kan dom kasta ut dej till sjöss, har du fyllt tie?"

"Jag är sexton och ska mönstra stewardsbiträde."

Kockens sätt förändrades, han rätade ryggen, rösten blev myndig: "Jaha, då får vi mycket att göra med varandra, jag är din förman, jag är förstekock här och inte du med dej. Jag är den bäste kock dom haft säger båsen som stått i båten i fyra år. Mina pannkaker är berömda."

Valdemar teg och höll tveksamt fram tallriken.

"Här har du böner, kom ihåg att kalla mej förstekock!"

"Jadå."

"Med mitt käk blir du snart stor."

Valdemar blev inte större på Skagenbris och inte stort större sen heller. Däremot växte en sak: skräcken för kocken. Det växte mellan dem. Kockens hat. Valdemars skräck. Men innan kockskräcken växte sig riktigt stor, kom stimskräcken, ångskräcken.

Från varvet hade dragits stimledning ombord, en sorts stålslang kröp in i babordsgången, passerade byssedörren innan den ålade ner i maskinrummet. Just framför byssedörren hade slangen en förlängningskoppling.

Två dagar gammal ombord, redan trött på kletiga grytor och maratondiskar, tappade Valdemar upp vatten i byssevasken. Hjälpsam tömde kocken potatispytsarna i vasken så vattnet skvätte Valdemar i ansiktet.

"Sjön går hög Valdemar", flinade kocken, "åja, snart får du känna på!"

Millioner potatis att skala. Ideligen tjatade kocken om att Valdemar skulle sätta fart, tänkte han ta veckan på sig för att skala några pytsar potatis.

Small till ute i gången, ett vitt moln vällde från babordsdörren in i byssan.

"Kopplingen har gått åt helvete!" skrek kocken och for på styrbordsdörren, en tvådelad plåtdörr.

Dörren hade inte använts på länge: riglarna var fastrostade. Kocken svor, bankade på riglarna med köttynan. Ångslangen piskade mot skott och durk ute i babordsgången, ofta for en ångstråle in genom dörren. Värmen steg i byssan och den vita röken blev tätare.

"Stäng av, stäng av! Vi blir kokta!"

Kocken skrek och förbannade. Valdemar visste inte vad han skulle ta sig till, satt en het propp i halsen. Vem kunde höra kockens skrik? Dånade inte varvet värre än förut?

Fönstergallren.

Valdemar sträckte sig över vasken och ruskade fönstergallren, de gick inte att rubba. För smalt mellan gallren för att kunna få ut huvudet och andas.

Var de blinda ombord? Någon måste väl se hur den vita röken vällde ut mot fyraluckan.

Kocken förbannade inte längre, men bankade fortfarande på riglarna till styrbordsdörren. Slangen ute i gången liknade en jätteorm, den slog och slog för att komma i läge och kunna spruta ut giftet över Valdemar och kocken. Ormen sökte dem med ångstrålen. Ormen hade fångat dem i byssans låda.

"Hjälp, hjälp, gör nånting, vi blir kokta!"

Kocken var tvungen att ge upp vid styrbordsdörren som var mittför den öppna babordsdörren, ångstrålen nådde längre och längre in i byssan. Skyligheten var

stängda och för högt upp, den som ställde sig på spisen för att öppna skulle bli skållad.

"Stäng av, stäng av!" kockens ansikte, illrött av hettan, svävade ovanför Valdemar.

Kockens vitklädda kropp var ett med den vita röken. Ännu närmare svävade ansiktet. När Valdemar såg kockens skräck blev han räddare, vände sig om och försökte än en gång pressa huvudet mellan fönstergallren.

Kocken slet i Valdemar.

"Gör nånting!"

Valdemar halkade på ett potatisskal, blev sittande på durken. Plötsligt satt också kocken där. Aningen bättre att sitta, lättare att andas.

Valdemars hand krafsade längs diskbänkens skåp, kände ett dörrhandtag. Valdemar öppnade, kröp in under vasken, stängde dörren.

Utanför vrålade kocken, lät som han trodde Valdemar höll emot.

"Släpp in mej, jag dör!"

Kocken slet upp skåpsdörren, vräkte sig in över Valdemar, försökte stänga dörren, hade ett ben emellan, fick in benet, slog igen dörren. Skrek hela tiden på hjälp, det ekade så konstigt under vasken.

Mörkt i skåpet. Hettan steg. Dåligt med luft. I mörkret gick det upp för Valdemar att han skulle bli både ihjälklämd och ihjälbränd. Han snyftade till.

Vad gjorde kocken? Valdemar kände att kocken slet i något.

"Nu, nu fick jag loss den."

Vatten och potatisskal forsade ner från vasken. Kocken hade fått loss rensproppen till avloppet. Än så länge var vattnet kallt. Valdemar stönade under kockens tyngd och försökte få skallen mitt under strålen. Men där fanns

kocken. Kockens skalle frossade i potatisvatten och Valdemar fick bara droppar.

"Trasorna, din satan du sitter på trasorna", hostade kocken, "ge mej trasorna, jag måste blöta ner dom och vira om huvet innan vattnet tar slut."

"Du sitter på mej, jag får inte loss trasorna", viskade Valdemar.

Valdemar slet i trasorna. Det uppfriskande vattnet slutade rinna.

När Valdemar fått loss trasorna kom bara droppar. Var vattnet i vasken slut? Nej, kocken krafsade i avloppet, fick undan potatisskal, blötte en trasa och Valdemar förstod att han knöt den runt ansiktet.

"Jag då, jag då", Valdemar var på väg att svimma.

"Jag sitter överst, det är värst högst upp", kockens hesa kraxande sjönk till en rossling, men han blötte en trasa och gav Valdemar. Det blev något bättre med trasan runt ansiktet, att den stank gjorde ingenting.

"Vi måste försöka skrika på hjälp på en gång", mumlade kocken.

Just då öppnades skåpet och andrestyret tittade in.

"Det här med slangen kunde slutat illa", sa andrestyret när de kröp ur skåpet, "jag hörde kocken ropa och såg ångan men det tog tid innan dom fick stopp på ångan nere på varvet."

Kocken for ut i förbannelser mot ångledningen och varvet och fartyget, framhöll att han räddat liv genom att först knuffa in Valdemar och sen krypa efter.

Samma dag kom en av eldarna och högg loss de igenrostade riglarna och satte dit nya.

Valdemar hade fått stimskräcken. Ingen tröst att kocken också varit rädd. Tvärtom. Kocken tycktes skämmas över att Valdemar sett honom rädd, inget av

vad Valdemar gjorde i byssan var bra. Den första örflen kom samma dag som stimskräcken.

Redan i Kielkanalen bad Valdemar stewarden att få mönstra av eller mönstra på däck. Maskin vågade han inte tänka på, därnere fanns stimen, den som velat koka honom.

Byta eller mönstra av gick inte för sig nu. Valdemar skulle se att allt ordnade sig. Alla är vi barn i början. Vänliga ord uppifrån stewardens mun. Han klappade dessutom Valdemar på huvudet.

När kocken fick veta att Valdemar talat med stewarden blev han sju gånger värre. Inte bara kocken blev värre. Efter Engelska kanalen kröp s/s Skagenbris in i Sjösjukans Hav. Det var ett vidsträckt, tidsödande hav: Skagenbris kom ingenstans, låg bökande mot sjöarna.

Dom andra kallade Sjösjukans Hav för Biscaya.

"Lille Valdemar, du är väl inte sjösjuk", hånade kocken, "försök inte maska gosse, det lönar sej inte."

En natt spydde Valdemar ut all mat han ätit under sin levnad, sen kom grön och svart galla, sjösjukan började skrynkla ihop eller dra ihop honom inifrån. Sjösjukan ville göra honom ännu mindre, han kände hur han krympte.

Morgonen efter skalade han potatis, apatiskt och frånvarande. Tyckte ibland att han själv var en potatis. Sjösjukan skalade honom inifrån. Det var strax före frukost, grötgrytan fanns på spisen inspärrad av slingerställ.

Jaha. Lika bra. Nu kom slutet. Skagenbris gjorde en sista överhalning, dök mot havets botten.

Några järn i slingerstället lossnade, grötgrytan for i durken. Valdemar stod stirrande, hade inte kommit sig för annat än att grabba tag i potatiskitteln. Med potatiskitteln räddad såg han gröten vitgul välla ut över

den redan klabbiga durken. En buljongkastrull låg vippande intill grötgrytan.

Grötens och buljongens möte och de svåra slingringarna blev för mycket: Valdemar spydde galla i vasken, kände hur han krympte, hur byssan växte, hur kocken som kommit inrusande växte.

"Kan du inte passa grejerna ditt satans grodyngel!" skrek kocken.

Valdemar blev desperat: "Slingerstället brast ju, jag har ju bara två händer ju, jag höll i potatiskastrullen. Varför va du inte själv i byssan?"

"Är du nosig din djävel, begriper du inte att det var viktigare hålla ögonen på gröten!" Kocken slog till Valdemar i bröstet.

Slaget kanske inte var så hårt, men Valdemar miste balansen, föll baklänges, föll mjukt, huvudet i gröten. Valdemar famlade i sörjan och lyckades komma upp på knä. Kocken flaxade med armarna, for runt, sparkade Valdemar därbak och röt: "Ut ur byssan din idiot, jag vill inte se dej mera!"

Bölande kom Valdemar på fötter, rusade ut i gången, mot den bruna skrubben som kallades hytt och som han delade med salongsuppassaren.

I gången mötte Valdemar stewarden.

"Va grinar du för?"

"Kocken slog mej!"

"Kocken är lite häftig men han lagar bra mat, försök du ta honom på rätt sätt ska du se att det går bra i fortsättningen. Jag ska tala med honom."

Tio månader senare fick kocken straffet. Men varken av stewarden eller någon annan ombord. Valdemars rädsla hade då övergått i hat. Även om han inför dom andra låtsades tycka synd om kocken njöt han kockens

straff. Han var säker på det var ett straff. Inte olyckshändelse.

Fragment

Första och sista båten. De finns alltid starkast i Valdemar. Men nu är sista båten inte bara den senaste utan den sista.

S/s Skagenbris: oljefyrad tramp, fart tie knop.

M/s Container Clipper: automatiserad linjespringare, fart tjugetvå knop.

Två poler. Däremellan arton år. Åren sönderdelade i femton båtar. Båtarna sönderdelade i fragmentariska och ibland suddiga minnesbilder: dit hade vi en fin resa på fjorton dar. Men dit, hur var det nu, orkanen försenade oss i ...

Ansikten ombord, lättare att komma ihåg. Inte bara kockens. De flesta ansikten försökte inte låtsas om litenheten, men ögonen avslöjade, vandrade upp och ner, mätte. Många vänliga, alltför vänliga. Nej, bättre då de som sa rent ut: Luktas det fotsvett därnere Valdemar?

Runt s/s Skagenbris finns ingen suddighet. Valdemar ser klart: sjösjukan som var krymparen och ville krympa honom till ingenting. Torreviejas palmer. Torrevieja-Reykjavik med saltlast. Reykjavik-Casablanca på lätten. Casablancas kvinnofängelse där svendomen försvann i skiten. Hetta. Köld. Ökensand att lossa i Halifax, Nova Scotia. Halifax-Goose Bay på lätten.

Två cementresor Goose Bay-Godthåb Grönland.

Svarta vatten. Isberg. Labradorströmmens vita näckrosor.

Under några minuter kunde temperaturen gå ner femton grader. Vindar tryckte osynliga isberg mot

fartyget. Eller: vinden var is. Isen steg in i s/s Skagenbris. In i Valdemar.

Valdemar tålde inte klimatförändringarna, fick astma som så småningom ledde till sjukavmönstring.

Valdemars första båt snuddade vid tyskar, spanjorer, islänningar, araber, kanadensare, indianer, eskimåer, engelsmän.

Valdemars första båt rymde mycket, ändå rymdes den och alltsammans i kockens ondska. Över allting fanns kocken, hånkrattets gula betar, spritdoften och örfilshänderna.

Några gånger när allt blev för djävligt kröp Valdemar in i skåpet under vasken där han och kocken satt stimskräckens dag. Kocken tittade aldrig där. Kocken rusade runt och letade i hytter och andra skrymslen.

Under kockens förföljelser och slitet som stewardsbiträde tänkte Valdemar många gånger att första båten skulle bli sista. Men ... astman gav med sig, han mönstrade ut som jungman på nästa, trivdes inte med nedisning, hala däck, fastfrusna vajrar och trossar och den hårda ishackningen, var dessutom rädd att få astman tillbaka. Stimskräcken fanns kvar men stimbåtar blev allt lättare att sidesteppa. Han gick ut som motorelev på tredje båten, upptäckte snart en ångpanna, donkeypannan. Lyckligtvis slapp han till en början donkeypannan. Fjärde båten gick han länge motorelev innan uppmönstringen till motorman. Förstod att den orättvist långa elevtiden berodde på att han var liten.

Stimskräcken försvann så småningom. Fast många år efteråt när han hade stopptörn eller hamnvakt på någon tanker – de hade alltid ångdrivna lastpumpar och förtöjningsspel – kunde rester av stimskräcken sätta åt. Valdemar visste att ingen passade pannorna så noga som han; det fanns dom som skrattade åt försiktigheten. Dom

visste inget om stimskräcken. Men han kunde förstås aldrig vara säker på om dom skrattade åt försiktigheten eller för att han var så liten.

Annars gav det växande antalet sjöår Valdemar säkerhet, han krusade inte dom stora längre. Han sa sin mening, att han begrep deras listiga anspelningar på litenheten. Han gav svar på tal.

Det fanns dom som orättvist hängde skyltar på hans rygg: snarstucken, surkart, grinolle. Dom ville inte förstå att han hade rätt till försvar.

Sjöår efter sjöår.

Eftersom de har blivit arton måste de ha gett annat än otrivsel och trötthet. Jodå, där fanns också trivsel eller en sorts vana som bar det mesta. Fanns också bekvämligheter som gjorde att Valdemar stannade till sjöss, bekvämligheter han kanske inte tänkte på. Fartyg kan vara bekväma förmyndare: inga dagliga resor till arbetsplatsen, nära till maten. Hur det ekonomiska läget än är har man nära till koj och mat.

Men ofta märkte Valdemar att fartygen var obekväma förmyndare: talade med gubbens och sjölagens röst. Förmyndaren stödde sig på föråldrade lagar och gör det fortfarande, de föråldrade lagarna gäller bland automatiken på Container Clipper.

Valdemar är inte så fackligt ointresserad som många tror. Men dom förstår inte hur mycket lättare allt är för den som är stor och högröstad. I några båtar hände det att man ville ha Valdemar till skeppsombud. Där förstod man inte hans misstanke: dom driver med mej.

Ibland inträffar att Valdemar känner igen någon maskinist som en motorman han tidigare seglat ihop med. Själv har Valdemar aldrig haft lust att läsa till maskinist. Alla kan ju inte ha den läggningen. Men nog minns Valdemar folk som läste matematik på

korrespondens och fick brev åtta före brev sju:
postgången krånglade. Visst fanns det studiecirklar.
Någon enstaka gång, när det gällde språk, spanska eller
franska, var Valdemar med. Annars läste han mest
deckare och två tjocka böcker där det finns några korta
stycken om Fats Waller.

De böckerna beställde han genom köpingens
bokhandel.

Vid hemkomsterna till köpingen har Valdemar känsla
av triumf, att han egentligen gick till sjöss för att göra
hemkomst, att hans första båt inte var en flykt. Han är
inte Korken längre, han är inte liten i köpingen, han är
Valdemar Havsslukaren.

Först kommer Vattumannen, sen Flaskan och
Tomflaskan och sist lille Korken. Köpingen var rik på
öknamn och öknamnsutdelare. Valdemars far som bland
mycket annat också drev vattenfabrik kallades
Vattumannen. Valdemars äldre bröder kallades Flaskan
och Tomflaskan.

Starkast lyste kvartettens öknamn under Valdemars
skoltid. Sen satte mer än en Flaskan och Tomflaskan i
halsen. Valdemars bröder tyngdes inte av litenhet, var
storvuxna och kunde ta för sig. Redan innan Valdemar
gick till sjöss var brödernas öknamn försvunna. Men det
var Korken som gav Valdemar mod att fara till Göteborg
och Sjömansförmedlingen.

Modern har Valdemar inget minne av, hon dog när han
var tre år. Vattumannen blev Ludvig Andersson och en av
de bästa människor köpingen fostrat när han omkom vid
en bilolycka.

Valdemar fortsatte att göra hemkomster.

Hemkomster till vindsrummet han hyr av fastern.

Göteborg är köpingens hamnstad.

De andra hamnarna? Arton års hamnar?

Sällan gjorde Valdemar resor på egen hand in bakom hamnstäderna, men deltog gärna i fartygsutflykter: Kiyomizu, tempel i Kyoto, Blue Mountains innanför Sydney, haciendor i Argentina, redwoodskogen utanför San Francisco. För Valdemar existerade politiska och sociala förhållanden bara i utkanterna av sevärdheterna, men han var inte helt ointresserad, vissa saker kan han inte undgå att fundera över nu efteråt.

Men mest: hamnarna som hamnar. Barer, honor, horor, horkassar. Sockisocki. Jiggijiggi. Pampam. Me nice girl, very clean. I vissa hamnar blev handeln annorlunda. Valdemar tyckte om att köpa kvinna och umgås med när han lyckades få ut en fridag. Arm i arm promenerade Valdemar med horor. Världen över. Ibland i småhamnar där kvinnorna var kända blev de uttittade längs strögen, avenidorna eller plazorna. Fanns horor som tvekade inför Valdemars lust att promenera arm i arm, kanske tydde de armpromenaden som ytterst pervers.

Allteftersom åren gick blev den sortens hamnar sällsyntare där Valdemar hade råd hyra kvinna längre tider. Stadigt steg priserna över hela världen. Det som förr räckte för en hel natt är nu priset för en shorttime.

Det angår inte Valdemar längre. Han ska lägga av.

Valdemar gör sin näst sista arbetsdag till sjöss, slipar i Container Clippers sliparhörna. Längs skotten hänger bränsleventiler: en uppsättning svarta tandborstar för huvudmaskinens stormunnar.

Hon hette stella och kände fats

Hamnstädernas köttmarknad angår inte Valdemar längre. Men Fats Waller angår honom. Förutom minnena, synerna, lukterna och souvenirerna fann han något att ta med från sjön.

Första gången Valdemar träffade Fats var 1958 i Liverpool, hos Stella. Hon hade skitna underkläder och luktade surt öl men hon spelade Fats med kaktusstift. När Valdemar tog en stenkaka från byrån, landade den på vevgrammofonen och lyfte den tunga pickupen drog Stella just på klänningen och skrek: "Nejnej älskling, spela inte Fats med vanligt stift! Där finns en ask med kaktusstift och där ligger vässaren."

Valdemar stannade hos Stella, satt där på slafen i kalsingarna, lyssnade och vässte kaktusstift med något liknande en pennvässare. En vässning räckte till plattans båda sidor.

Först ville Stella ha betalt för en shorttime till, men när hon såg att Valdemar tyckte om Fats blev hon glad, plockade fram en skvätt whisky.

Fats Waller and his Rhythm.

"You love your little Fatsy Watsy? You do! Yee, ahum!"

Valdemar kände hur det började pirra längs ryggen. Fanns en sån värme i Fats röst, i hela bandet. Men det fanns också glädje och vemod. Ibland skumpade bandet så rytmiskt att fötterna inte gick att hejda. Yee, yee, gastade Fats och dundrade på med pianot, jagade trumpeteten eller tenorsaxen.

Valdemar satt i sängen hos Stella.

Valdemar vevade och slipade kaktusstift.

Fats fyllde rummet med sin värme. Fats var hungrig. Fats åt kaktusstift. Valdemar satt där och slipade stiften kortare och kortare. Till slut dög de inte åt Fats. Nytt stift, nytt stift - hurry on man, twentyfour robbers came to my door, hurry on! röt Fats.

Valdemar satt i sängen hos Stella och slipade kaktusstift och var lycklig.

Från takfönstret föll svarta droppar ner i en pyts. Liverpools sot låg som mörklägningspapp över fönstret. Fanns en himmel någonstans så var den under sotet. Stella låg på rygg bakom Valdemar och smuttade whisky och berättade om Fats. Fats var gud i England sen trettitalet, han skulle vara det femtitalet ut, under sextitalet, sjuttitalet och sen i evigheter. Amen.

Valdemar kom på att den sång och det pianospel han hört på pubarna i Hull, Middlesbrough, Liverpool och London var försök att härma Fats. Ingen kunde låta som Fats.

När Fats spelade orgelsolot "Lonesome Road" grät Stella, rusade upp, vände skivan. Andra sidan forsade Fats på med orgeln som en vinterstorm i Irländska sjön. Stella sög tag i Valdemar och började bugga.

Nästa dag visade Stella Valdemar en affär för begagnade stenkakor. Lårar med stenkakor. Det var bara att rota. Valdemar köpte en hög stenkakor med Fats och några andra med jumpjazz. Dröjde länge innan talskivorna med Fridolf Rhudin och Evert Taubes "Eldarevalsen" snurrade på grammfonen i Valdemars hytt.

Valdemar är tacksam mot Stella som gett honom Fats. Han är tacksam men färdig med henne och alla andra horor. Han ska lägga av. Container Clipper är sista båten.

Grammofonhörnan

Valdemar sticker handen innanför overallen och drar upp undertröjan, knackar ner slipmaskinen några hundra delar. Gnistregnet ökar.

Valdemar slipar sätet till en utströmmareventil. Sätet, stort som ett bildäck, roterar sakta på det luftdrivna slipbordet. Över utströmmaren sitter den luftdrivna slipmaskinen uppflugen som en välfödd hackspett och hackar gnistor mot Valdemars skyddsglasögon. Inslagen i skyddsglasögon och hörselskydd och en för stor overall slipar Valdemar. På äldre båtar slipar man ventilerna för hand, slitsamt för handleder, armar och axlar.

Gnistregnet tunnas ut.

Försiktigt knackar Valdemar ner inställningsveven några hundra delar, gnistregnet ökar.

De nio grönglänsande cylindrarna, stormunnarna, köar mot sliphörnan och Valdemar. De sticker upp skallarna ovan gretingen och dånar sången som hänger runt Valdemars huvud och hörselskyddet. Fyra våningar längre ner finns stormunnarnas flängande vevaxelfötter som trampar runt propelleraxeln.

Ovan stormunnarna finns inget dagsljusskylight. Container Clipper är Valdemars första båt utan maskinskylight. Han saknar den bleka dager som åtminstone brukar orka några gretingar, våningar, ner i maskinrummet. Lysrör ersätter nu helt dagern, stormunnarna matas med reservdelar genom maskinrummets akterdörrar som lätt kan nås från

fartygets akterport. Det är akterporten som fälls ner till bro för bilar och containerdragare.

Ingen människa syns till. Ändå har Valdemar känslan av att vara betittad. Kanske TV-kontrollen i manöverrummet är på, kanske försten står och tittar.

Motorman Valdemar Andersson slipar utströmmare.

Akterut ligger atlantiska skakdygn, grammofonfientliga.

Resan Göteborg-Bremerhafen-Rotterdam-Antwerpen-USA: s östkust-Antwerpen-Rotterdam-Göteborg kommer att ta tjugosju dygn som den brukar.

Fem resor har Valdemar gjort med Container Clipper, kort törn för den som brukar stanna åratals i grammofonvänliga båtar.

Valdemar slipar sin sista utströmmare. I morgon: Skandiahammen och avmönstring ombord.

Trötte Valdemar i slipmaskinens gnistregn.

Men så kommer uppiggande tankar, kanske inspirerade av gnistregnet: dom kastar risgryn, vi gifter oss på riktigt. Vi ska inte bara bo ihop. Man vet aldrig hur det går då. Det vet man förstås inte ändå.

Valdemar tänker hur det ska bli i framtiden: inga fler souvenirer, inga drypare, gonorréfall. Flatlössen ska han slippa. Fotogenkurer svider så förbaskat i skinnet. Liksom de flesta sjömän är Valdemar övermåttan renlig. Ändå fick han flatlöss. I Middlesbrough. Världens största flatlöss, stora som Pernambuco-kackerlackor. Eller som kackerlackorna på Texas Bar i Lissabon, dom som alltid föll ner i ölglasen.

Allt det där snusket ligger bakom nu, akterseglat.

Hon ska inte vara längre än jag. Lika barn leker bäst.

Hon ska tycka om Fats Waller.

Hon ska vara mjuk och kelsjuk.

Hon ska brassa bra käk, ris och curry och sånt där.

Valdemar ser henne vid spisen, han ska aldrig behöva se en kock mera. Går de någon gång på restaurang ska han blunda om dörren till byssan öppnas.

Hon.

Gäller finna henne.

Valdemars kvinnolängtan är lika mycket en längtan efter ett lugnt hörn, en slutgiltig fast punkt, ett hörn för meditation, för minnen, för grammfonen och Fats Waller. Ibland är grammfonhörnan en del av kvinnan, ibland kvinnan en lyssnande del av grammfonhörnan.

Utan att snåla har Valdemar sparat en del. En buffert måste man alltid ha, sa fadern som gjorde tre konkurser. Felet kanske var att han sysslade med för mycket: åkare, vattenfabriksinnehavare, bryggare, försäkringsagent, radioförsäljare och under kriget kaninfarmare, ammunitionsådetillverkare och comeback som Vattuman och lemonadådetillverkare. Sen försäljare inom olika branscher, sist persiennkonstruktör - ådetillverkare och säljare.

Valdemar slipar, funderar över det kommande landlivet, knackar ner slipmaskinen eller stannar slipbordet och kollar slipningen.

Helst vill han ha jobb på en mindre verkstad, slippa varven.

Ofta får Valdemar rätta till hörselskyddet, det trycker. Dessutom är han som vanligt irriterande svett under skyddet.

Där mellan två cylindrar skymtar en människa: gamle Trygg. Nu försvinner han.

Valdemar slipar och bygger samtidigt en lägenhet, en etta. Han bygger grammfonhörnan. Skivorna där, bekväma att nå från grammfonstolen.

Det är i Göteborg grammfonhörnan växer.

Göteborg som ligger miltals innanför Skandiahamnen.